

ตัวแบบการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งโดยใช้ทุนของชุมชนเป็นฐาน
กรณีศึกษาหมู่บ้านเกษตร พัฒนาหมู่ 15 ตำบลป่าไผ่
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

Model Strong Community Development Using Community Capital:
A Case Study of Kasetpattana Villige, No. 15, PA Phai Subdistrict,
Sansai District, Chiang Mai Province

ธรรมพร ตันตรา¹

Thammaporn Tantra¹

Received: 21 February 2025; Revised: 08 April 2025; Accepted: 09 April 2025

บทคัดย่อ

บทความการวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีอยู่ของทุนชุมชนที่สามารถนำมาหนุนเสริมการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเกษตรให้มีความเข้มแข็ง และศึกษารวบรวมข้อมูลและจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงบูรณาการ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชน ผู้นำปราชญ์ชุมชน ผู้แทนผู้นำภาคราชการ ผู้แทนผู้นำภาคเอกชน ผู้แทนด้านศาสนา ผู้แทนภาควิชาการ คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชน มีจำนวนทั้งหมด 43 คน มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และการสนทนากลุ่มย่อย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ทุนของชุมชนหมู่บ้านเกษตรพัฒนาประกอบด้วย ทุนทางด้านประชาชน ทุนทางด้านผู้นำ ทุนทางด้านกลุ่มองค์กรชุมชน ทุนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ทุนทางด้านเงินทุน และทุนทางด้านเครือข่ายความร่วมมือโดยทุนทั้งหมดสามารถนำมาเป็นฐานในการหนุนเสริมการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งได้ ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบบูรณาการ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การสร้างตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ความเป็นพลเมือง ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน ยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์กรชุมชน ยุทธศาสตร์กระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ยุทธศาสตร์ชุมชนเชิงพหุวัฒนธรรม และยุทธศาสตร์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยยุทธศาสตร์สามารถนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเชิงรูปธรรมได้อย่างแท้จริง

¹ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้; School of Administrative Studies, Maejo University
Corresponding Author, E-mail: thammaporn9999@gmail.com

คำสำคัญ: ชุมชนชน; ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบบูรณาการ; หมู่บ้านเกษตรกรรม; การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

Abstract

This research article aims to study the existence of community capital that can support the development of agricultural villages towards greater resilience, as well as to collect data and formulate an integrated development strategy. This is a qualitative research study. The key informants include local administrative leaders, local community leaders, community-based organization leaders, local scholars, representatives from government agencies, private sector representatives, religious leaders, academic representatives, village committee members, and local residents a total of 43 individuals. The tools used for data collection were semi-structured interviews and focus group discussions. Data were analyzed using descriptive methods.

The research findings reveal that the community capital of the agricultural village comprises human capital, leadership capital, community organization capital, natural and environmental capital, financial capital, and network and partnership capital. All forms of capital can serve as a foundation for strengthening community development. The integrated development strategies include: 1) raising civic awareness and responsibilities; 2) improving the quality of life for community members; 3) enhancing community leadership potential; 4) developing community organizations; 5) fostering collaborative community development processes; 6) promoting multicultural communities; and 7) building a learning community. These strategies are practical and can be concretely implemented.

Keywords: Community Capital; Integrated Development Strategy; Agricultural Village; Community Strengthening

บทนำ

การพัฒนาคือการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้นในแง่ของการพัฒนาประเทศคือต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยในทุกกระดับให้ดีขึ้น ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งประเทศชาติมีความมั่นคงภายใต้สถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลง โดยมีกรอบคิดด้านการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นให้ทุกองค์การประยุกต์ของการพัฒนาเข้ามาบูรณาการการทำงานร่วมกันในทุกระดับภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติที่มียุทธศาสตร์ต่าง ๆ เป็นกรอบทางเดินเพื่อให้

การพัฒนาประเทศบรรลุเป้าหมาย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาได้มีการยึดหลักการพัฒนาตามกระแสหลักหรือภายใต้ระบบทุนนิยม ได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศหลายด้านทั้งทางบวกและทางลบ ทางบวกคือประเทศมีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่ดีขึ้น ชีวิตมีความสะดวกสบายมากขึ้นมีการสื่อสารที่รวดเร็วทันสมัยส่งผลให้ผู้ที่สามารถปรับตัวได้ตามกระแสโลกมีฐานะการเป็นอยู่ที่ดีร่ำรวยกลายเป็นผู้มีอำนาจและมี จนทำให้เกิดผลกระทบในเชิงลบด้านการพัฒนาคือความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ทรัพยากรธรรมชาติ และการเมืองการปกครอง จึงทำให้ประเทศไทยไม่สามารถพัฒนาไปได้มากเท่าที่ควรเพราะการพัฒนาที่มุ่งเน้นความพึงพอใจของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเพียงบางกลุ่มแต่ยังขาดสำนึกถึงจริยธรรมก็จะส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม (จันทนา อินทนิม, 2561) พ้นจากการพัฒนาที่ไม่สามารถสร้างสมดุลของการพัฒนาได้ให้ครบทุกมิติและการพัฒนามุ่งเน้นให้ความสำคัญในเชิงมหภาพเป็นสำคัญละเลยขั้นตอนการพัฒนาในระดับจุลภาคจึงทำให้ประเทศสะดุดหยุดอยู่ไม่สามารถพัฒนาไปได้ตามที่ควรจะเป็น จึงนำไปสู่การทบทวนและมีการปรับทิศทางแนวทางการพัฒนาประเทศแบบสมดุลโดยการเริ่มให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีความมั่นคงเข้มแข็งเพราะชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานรากของประเทศโดยรวมดังนั้นการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญและต้องดำเนินการให้เกิดรูปธรรมความสำเร็จ ที่ประกอบด้วย การพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน การพัฒนาสังคมชุมชนวัฒนธรรม การเรียนรู้ของชุมชน การสร้างกลุ่มองค์กรชุมชน และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการพัฒนาด้านสุขภาพอนามัยทางกายและทางใจและส่งเสริมภูมิรัฐภูมิธรรมของประชาชน (อภิชาติ ไชยจิตตานิช, 2560)

จากความสำคัญและความจำเป็นของการต้องพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ชุมชนเกษตรพัฒนาหมู่ที่ 15 ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชน (หมู่บ้าน) ในลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท เป็นชุมชนที่มีประชาชนชาวไทยพื้นราบที่เป็นคนถิ่นเดิมและคนต่างถิ่นที่เข้ามาอาศัยอยู่ใหม่ รวมถึงมีประชากรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จากการศึกษาในเชิงสำรวจเบื้องต้นพบว่าในเขตพื้นที่ชุมชนเกษตรพัฒนาเป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ มีสภาพทางภูมิศาสตร์เชิงพื้นที่ที่มีความแตกต่างของชุมชนอื่น ๆ ในเขตตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในขณะเดียวกันชุมชนเกษตรพัฒนามีบริบททางด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร และบริบทด้านคุณและกลุ่มคน รวมถึงการมีทุนประเภทต่าง ๆ ของชุมชนที่สามารถนำมาเพิ่มคุณค่าและสร้างประโยชน์ให้กับประชาชนและชุมชนได้ แต่อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยเชิงพื้นที่เบื้องต้นก็พบว่า ชุมชนเกษตรพัฒนายังมีปัญหอยู่หลายประการ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับที่ดินที่อยู่อาศัย ปัญหาที่เกิดจากความหลากหลายของประชากร ปัญหาด้านยาเสพติด ปัญหาด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาด้านสาธารณสุขที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย รวมถึงปัญหาทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ตลอดจนปัญหาทางด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการทำมาหากิน

จากบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและความเข้มแข็งของชุมชนในปัจจุบัน ผู้วิจัยในฐานะนักวิชาการและนักปฏิบัติด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจึงมีความสนใจที่จะศึกษา "ทุนชุมชน" ในฐานะกลไกสำคัญที่สามารถนำมาหนุนเสริมการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการศึกษาการมีอยู่และบทบาทของทุนชุมชนในหมู่บ้านเกษตรพัฒนาหมู่ที่ 15 ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พร้อมทั้งรวบรวมข้อมูลและจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับบริบทและศักยภาพของชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีอยู่ของทุนชุมชนที่สามารถนำมาหนุนเสริมการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเกษตรพัฒนาหมู่ที่ 15 ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลและจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงบูรณาการของชุมชนหมู่บ้านเกษตรพัฒนาหมู่ที่ 15 ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับบริบทชุมชน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือหลัก ผู้ให้ข้อมูลถูกคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเน้นผู้ที่มีบทบาทสำคัญหรือมีความรู้เกี่ยวข้องกับชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลุ่มลึกและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ ชุมชนหมู่บ้านเกษตรพัฒนา หมู่ที่ 15 ตำบลป่าไผ่ จังหวัดเชียงใหม่ และด้วยงานนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพจึงใช้เป็นผู้ใช้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำท้องที่ 5 คน ผู้นำท้องถิ่น 3 คน ผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชน 10 คน ผู้นำปราชญ์ชุมชน 5 คน ผู้นำทางศาสนา 3 รูป/คน ผู้แทนภาคราชการ 3 คน ผู้แทนภาคเอกชน 2 คน ผู้แทนภาควิชาการ 2 คน และประชาชน 10 คน รวมจำนวน 43 คน ซึ่งบุคคลเหล่านี้ผู้วิจัยทำการคัดเลือกโดยวิธีการเจาะจงโดยเลือกผู้นำท้องถิ่นท้องที่เพราะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีทักษะประสบการณ์ด้านการเป็นผู้นำชุมชนมาอย่างยาวนาน และเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ทำงานด้านการพัฒนาชุมชนอย่างมีรูปธรรม ส่วนผู้นำปราชญ์ชุมชน ผู้นำทางศาสนา ผู้นำส่วนราชการ และผู้นำภาคเอกชนนั้นคัดเลือกจากผู้นำที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและเป็นผู้ที่มีบทบาททำงานด้านการพัฒนาชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง สำหรับผู้นำด้านวิชาการคัดเลือกมาจากกลุ่มผู้นำที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเชิงการพัฒนาชุมชนมีผลงานทางด้านวิชาการและวิจัย ในขณะทำการคัดเลือกคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้แทนประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเกษตรพัฒนามาอย่างยาวนานเป็นผู้ที่มีส่วนในการดำเนินกิจกรรมโครงการด้านพัฒนากับผู้นำและภาคส่วนต่าง ๆ มาโดยตลอด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้รับการออกแบบอย่างหลากหลายและเหมาะสมกับประเภทของข้อมูลที่ต้องการศึกษา โดยในส่วนของข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนความคิดเห็นอย่างลึกซึ้ง พร้อมทั้งจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อันนำไปสู่การรวบรวมข้อมูลที่มีมิติทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน สำหรับข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยอ้างอิงจากแนวคิดทฤษฎีทางวิชาการ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนวารสาร หนังสือ และเอกสารราชการที่เกี่ยวข้อง โดยสืบค้นจากฐานข้อมูลออนไลน์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และสื่อดิจิทัลต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ทันสมัย และสอดคล้องกับบริบทการวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญ เริ่มจากการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามจำนวนที่กำหนด โดยให้ความสำคัญกับการรับฟังเสียงของคนในชุมชนอย่างลึกซึ้ง จากนั้นจึงจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อยร่วมกับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มเดิมอีกครั้ง เพื่อเปิดพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันทบทวน วิเคราะห์ และต่อยอดข้อมูลที่ได้รับจากแบบสัมภาษณ์ กระบวนการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมความสมบูรณ์ให้กับงานวิจัยเท่านั้น แต่ยังเป็นเวทีในการสร้างความตระหนักรู้ กระตุ้นให้เกิดพลังทางความคิด และก่อร่างแนวทางการพัฒนาที่ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของตนเองอย่างแท้จริง

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เนื่องจากเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ จึงมีการนำหลักการวิเคราะห์เชิงบูรณาการมาใช้ในการสังเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อสะท้อนความลึกซึ้งและความหลากหลายของข้อมูลที่ได้รับ โดยเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามแนวคิด “สร้างข้อสรุป อรรถาธิบายหรือบรรยายความ (Descriptive Analysis)” เพื่อให้เห็นภาพรวมที่ชัดเจนและมีชีวิตชีวาของข้อมูล จากนั้นจึงผสานการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยแยกย่อยออกตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อค้นหาและตีความความสัมพันธ์ในข้อมูลอย่างละเอียด ผลการวิเคราะห์จึงถูกนำเสนอในรูปแบบพรรณนาความที่มีทั้งความลึกและความครอบคลุม สะท้อนให้เห็นมิติที่หลากหลายและบริบทเฉพาะตัวของปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างแท้จริง

สรุปผลงานวิจัย

การศึกษาเรื่องตัวแบบการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งโดยใช้ทุนของชุมชนเป็นฐาน กรณีศึกษาหมู่บ้านเกษตร พัฒนาหมู่ 15 ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ทุนชุมชนของหมู่บ้านเกษตรพัฒนา

จากผลการศึกษาริวิจัยพบว่า ชุมชนหมู่บ้านเกษตรพัฒนามีทุนของชุมชนอยู่หลายประการที่สามารถนำมาส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับชุมชนหมู่บ้านอื่น ๆ โดยทุนของชุมชนหมู่บ้านเกษตรพัฒนาประกอบด้วย 1) ทุนทางด้านประชาชนที่มีอยู่ประมาณ 786 คน ซึ่งเป็นจำนวนประชากรที่ไม่มากหรือน้อยจนเกินไปง่ายต่อการบริหาร

จัดการการพัฒนาศักยภาพและการปกครองประกอบกับประชากรของชุมชนมีความหลากหลายทางด้านชนชาติเชื้อชาติ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี เพราะภายในชุมชนมีการอพยพของชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้ามาอยู่ปะปนกันชนพื้นเมืองดั้งเดิมจากจำนวนประชาชนที่มีจำนวนที่พอเหมาะพอดี และมีความหลากหลายทางด้านความคิดและแนวทางปฏิบัติมากมีการบริหารจัดการประชาชนที่ดีก็สามารถนำมาเป็นทุนสนับสนุนการพัฒนาได้ 2) ทุนทางด้านผู้นำชุมชน พบว่าภายในชุมชนหมู่บ้านเกษตรพัฒนามีผู้นำชุมชนที่ประกอบด้วย ผู้นำท้องที่ที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาล ผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชน ผู้นำตามธรรมชาติ คณะกรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ที่ทางชุมชนหมู่บ้านแต่งตั้งขึ้นมาแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ พบว่าส่วนมากผู้นำในแต่ละกลุ่มมีความเข้มแข็งมีความรู้ความสามารถตามบทบาทหน้าที่สามารถนำเอาศักยภาพของผู้นำกลุ่มต่าง ๆ มาใช้เป็นทุนหนุนเสริมการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเกษตรพัฒนาได้

นอกจากนั้นการศึกษายังพบว่าในชุมชนหมู่บ้านเกษตรพัฒนายังมี 3) ทุนทางด้านกลุ่มองค์กรชุมชนที่ประกอบด้วย กลุ่มทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นทั้งกลุ่มทางด้านการเงินกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มอาชีพและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านต่าง ๆ กลุ่มทางด้านสังคมที่เกี่ยวกับกลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้านสตรี กลุ่มทางด้านสาธารณสุขที่เป็นกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อ.ส.ม.) กลุ่มทางด้านศาสนาวัฒนธรรม และกลุ่มทางด้านความมั่นคงปลอดภัย รวมถึงกลุ่มทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ถ้าสร้างให้เกิดความเข้มแข็งสามารถนำมาหนุนเสริมสนับสนุนการพัฒนาชุมชนได้ในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านงบประมาณ องค์ความรู้ บุคลากร ขณะที่ชุมชนหมู่บ้านเกษตรพัฒนายังมี 4) ทุนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางด้านดิน น้ำ ป่า และสิ่งที่เป็นสมบัติของสาธารณะที่เป็นสถานที่อาคารสถานที่ที่มีจำนวนมากเพียงพอที่จะนำมาเป็นต้นทุนในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเกษตรพัฒนาทางการประกอบอาชีพและการทำกิจกรรมโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในทุก ๆ ด้าน

สำหรับ 5) ทุนชุมชนทางการเงินทุนที่สามารถใช้เป็นงบประมาณในการบริหารจัดการดำเนินกิจกรรมโครงการ เพื่อพัฒนาชุมชนนั้นส่วนใหญ่จะได้จากกลุ่มองค์กรชุมชนในส่วนของการจัดสรรผลกำไรเพื่อประโยชน์ของสังคม การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ และการจัดหาทุนที่เป็นตัวเงินจากการจัดกิจกรรมโครงการบุญและงานบันเทิงต่าง ๆ ภายในชุมชนทุนที่เป็นตัวเงินของชุมชนถึงจะมีจำนวน ๆ ไม่มากนัก แต่ก็เป็ทุนที่สำคัญที่นำมาใช้กับการบริหารจัดการและพัฒนาชุมชนที่จำเป็นที่ชุมชนต้องมีควบคู่กับทุนทางด้านอื่น ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าทุกองคาพยพที่เป็นองค์ประกอบของชุมชนหมู่บ้านเกษตรพัฒนาจะร่วมกันบริหารจัดการและนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลได้มากน้อยเพียงใด

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนเกษตรพัฒนา

จากการศึกษาวิจัยนำมาสู่การได้ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนเกษตรพัฒนาโดยใช้ทุนชุมชนเป็นฐานที่ประกอบด้วย (1) ยุทธศาสตร์ทางการด้านการสร้างการรับรู้และบทบาทหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่มีกลยุทธ์ในการสร้างกระบวนการรับรู้ด้านบริบทชุมชน เพิ่มความรู้ด้านประชาธิปไตยเพิ่ม

ความรู้เกี่ยวกับบทบาทความเป็นพลเมืองที่ดีของชุมชนสังคม ประเทศชาติ สร้างค่านิยมในการรักถิ่นฐานบ้านเกิด การรับรู้ถึงความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ความขัดแย้ง และเพิ่มองค์ความรู้ด้านการพัฒนาชุมชนโดยมีกิจกรรมโครงการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการให้ความรู้กับประชาชนตามกลยุทธที่ได้วางไว้ โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายคือ การสร้างการรับรู้ให้กับประชาชน (2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนโดยมีการวางกลยุทธ์คือ การพัฒนาศักยภาพด้านการคิดของประชาชน พัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน พัฒนาด้านสังคมชุมชน สาธารณสุขชุมชน สืบสานต่อยอดขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม บริหารจัดการปกป้องดูแลทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ภายในชุมชน และเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินของประชาชนภายใต้โครงการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนและจัดทำโครงการวัฒนธรรมที่แตกต่างกับการอยู่ร่วมกัน (3) ยุทธศาสตร์พัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนภายใต้กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่น ท้องที่และผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชนให้เป็นผู้มีหน้าที่การเรียนรู้ ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง ที่มีความรู้ความสามารถเชิงการบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชนภายใต้โครงการการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนและการสร้างผู้นำชุมชนต้นแบบโดยมีเป้าหมายหลัก คือ ผู้นำชุมชน

สำหรับยุทธศาสตร์ที่ (4) คือ การพัฒนากลุ่มองค์กรชุมชนเข้มแข็ง ภายใต้กลยุทธ์การพัฒนาากลุ่มองค์กรให้มีความเข้มแข็งโดยผ่านการพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร คณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่มส่งเสริมกลุ่มองค์กรชุมชนให้มีการจัดทำแผน สร้างกลุ่มองค์กรชุมชนต้นแบบผ่านการทำโครงการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติให้กับผู้นำ คณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่มและจัดให้มีโครงการประกวดกลุ่มองค์กรดีเด่นหรือกลุ่มองค์กรต้นแบบภายในชุมชน (5) ยุทธศาสตร์การสร้างกระบวนการความร่วมมือในการพัฒนา ภายใต้กลยุทธ์การสร้างกระบวนการรับรู้ทำความเข้าใจต่อทุกภาคส่วน สร้างกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้านเกษตรพัฒนาแบบมีส่วนร่วม กำหนดกิจกรรมโครงการด้านการพัฒนาพร้อมการจัดหางบประมาณเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาระดมความคิดเห็นลงมือปฏิบัติการพัฒนา โดยมีโครงการที่ประกอบด้วย สร้างกระบวนการรับรู้ทำความเข้าใจด้านการบริหารจัดการและการพัฒนาจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบบูรณาการร่วมกันกำหนดกิจกรรมโครงการด้านการพัฒนาประสานจัดการหางบประมาณและการปฏิบัติการด้านการพัฒนา (6) ยุทธศาสตร์ชุมชนพหุวัฒนธรรมภายใต้กลยุทธ์การสร้างชุมชนเกษตรพัฒนาเชิงพหุวัฒนธรรมหลอมรวมวัฒนธรรมที่แตกต่าง นำวัฒนธรรมมาใช้เป็นทุนในการพัฒนาและนำวัฒนธรรมมาผสมผสานกลมกลืนเพื่อเชื่อมประชาชนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดำเนินกิจกรรมโครงการด้านวัฒนธรรมโดยมีโครงการที่ต้องปฏิบัติคือ โครงการพหุวัฒนธรรมชุมชน โครงการความสัมพันธ์บนความหลากหลายทางวัฒนธรรม โครงการอบรมสัมมนาเชิงวิชาการเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายทางวัฒนธรรม การปฏิบัติการกิจกรรมโครงการด้านวัฒนธรรม และ (7) ยุทธศาสตร์ชุมชนแห่งการเรียนรู้โดยมีการกำหนดกลยุทธ์ที่ประกอบด้วย การสร้างชุมชนหมู่บ้านเกษตรพัฒนาแห่งการเรียนรู้ การสร้างประชาชนของชุมชนหมู่บ้านเกษตรพัฒนาแห่งการเรียนรู้

สร้างผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้ สร้างกลุ่มองค์กรแห่งการเรียนรู้ สร้างชุมชนต้นแบบแห่งการเรียนรู้ สร้างบุคคลต้นแบบแห่งการเรียนรู้ และสร้างต้นแบบกลุ่มองค์กรชุมชนแห่งการเรียนรู้ภายใต้การกำหนดโครงการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับกระบวนการสร้างชุมชน กลุ่ม ผู้นำแห่งการเรียนรู้ โครงการคัดเลือกผู้นำชุมชน ประชาชน ครุฑเรือน กลุ่มองค์กรชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทั้ง 7 ยุทธศาสตร์ได้มาจากการศึกษาวิจัยโดยการรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารและจากบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องตัวแบบการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งโดยใช้ทุนของชุมชนเป็นฐาน กรณีศึกษาหมู่บ้านเกษตร พัฒนาหมู่ 15 ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

ผู้วิจัยได้อภิปรายในประเด็นที่น่าสนใจเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการ และปฏิบัติการของกลุ่มนักพัฒนา การศึกษาและวิเคราะห์บริบทของชุมชนก่อนเริ่มกระบวนการพัฒนา ผู้วิจัยเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งที่จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์หาต้นทุนที่มีอยู่ของชุมชนเพื่อนำมาใช้ในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็งอันประกอบด้วยทุนทางด้านประชาชน ทุนทางด้านกลุ่มองค์กรชุมชน ทุนทางด้านผู้นำชุมชน ทุนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของชุมชน ทุนทางสังคมชุมชน ทุนทางด้านวัฒนธรรมชุมชน และทุนที่เป็นตัวเงินที่ชุมชนมีอยู่ ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์และวิพากษ์ได้ว่าทุนที่มีอยู่ในชุมชนสามารถนำมาสนับสนุนและใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านการพัฒนาได้ โดยเฉพาะทุนที่เกี่ยวข้องกับประชาชน เพราะเป้าหมายของการพัฒนานั้นมีจุดหมายในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน และการเสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาทั้งในภาคส่วนของประชาชน ผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชน ภาคส่วนของรัฐที่เป็นหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ที่เข้ามาหนุนเสริมทั้งเงินงบประมาณ บุคลากร ความรู้วิชาการ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องจักรกล และเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ ภายใต้การมีภาคีเครือข่ายด้านการพัฒนาที่มากเพียงพอในการเข้ามาร่วมเป็นพันธมิตรด้านการพัฒนาโดยความสำคัญของการพัฒนาชุมชนในทุกระดับทุนทางด้านประชาชนจะมีความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ เพราะการพัฒนาชุมชนเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายไม่ใช่หน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง จึงจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง

โดยแนวทางการพัฒนาชุมชนโดยใช้ทุนทางด้านประชาชนเป็นฐานมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาและการมีส่วนร่วมของนักวิชาการมากมาย เช่น นักวิชาการที่ชื่อ มยุรี วัดแก้ว (2535, อ้างใน พิรพงศ์ พูลสวัสดิ์ศิริเรก, 2564) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนมีความสำคัญอยู่สามด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจเพราะในชุมชนโดยทั่วไปประชาชนส่วนใหญ่มักจะประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจความทุกข์ยากลำบาก เนื่องจากประชาชนมักขาดความรู้ในการผลิตในรูปแบบใหม่การผลิตยังอยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ การขาดแคลน

เงินทุน ด้านสังคมประชาชนในชนบทส่วนใหญ่ยังด้วยโอกาสทางการศึกษาและด้านการเมืองการปกครอง ซึ่งเป็นปัญหาต่อเนื่องมาจากเศรษฐกิจและสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนมีความยากจน ขาดความรู้ จนทำให้ความสนใจทางการเมืองการปกครองลดน้อยลง บางชุมชนมีปัญหาด้านความขัดแย้งทางการเมืองการปกครอง ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการพัฒนาชุมชนที่ประกอบด้วยหลักการที่ (1) หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยเป็นกระบวนการที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในทุกขั้นตอน คือ การร่วมศึกษา ร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมติดตามผล ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลของการพัฒนา (2) ขั้นตอนหรือหลักการพึ่งพาตนเองของชุมชนทางศักยภาพที่ชุมชนมีอยู่ทั้งศักยภาพและพลังด้านบุคคล ด้านทรัพยากรและทุนด้านต่าง ๆ ของชุมชนโดย ทำให้ประชาชนมีความสามารถที่แก้ไขปัญหาและบริหารจัดการและพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง (3) หลักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและองค์กรเพราะกลุ่มองค์กรเป็นศูนย์กลางของการดำเนินงานพัฒนาชุมชนเป็นศูนย์กลางทางความคิด การตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติงาน และเป็นศูนย์กลางความรับผิดชอบเป็นแหล่งผลิตพลังความรู้ความสามารถของชุมชนก่อให้เกิดพลังของการพัฒนา (4) ขั้นหรือหลักการค้นหาและพัฒนาผู้นำ เพราะการพัฒนาชุมชนผู้นำชุมชนเป็นกลุ่มก่อนที่มีความสำคัญและผู้นำชุมชนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถยอมรับในหลักการความเป็นประชาธิปไตยมีบุคลิกภาพที่โดดเด่นเป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชนทั้งที่เป็นผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (5) หลักประชาธิปไตยในการดำเนินงานคือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการทำให้ประชาชนมีอิสรภาพมีเสรีภาพ เสมอภาค และสภาพในการดำเนินชีวิตตามที่กฎหมายกำหนดไว้ (6) หลักการประสานการพัฒนาชุมชนกับบุคคล กลุ่ม และองค์กรที่เกี่ยวข้องในจำนวนที่มากเพียงพอภายใต้ความเข้าใจร่วมกันว่าการพัฒนาชุมชนจะต้องมีการประสานคนประสานหน่วยงาน ประสานเงินประสานทรัพยากร ประสานแผนและโครงการ และการประสานผลประโยชน์ (7) หลักการจัดการชุมชนคือ การให้ผู้นำและประชาชนได้เรียนรู้ในหลักการบริหารจัดการชุมชนของตนเองก่อน (8) หลักการบูรณาการ ซึ่งเป็นการผสมผสานองค์ประกอบต่าง ๆ ของการพัฒนาชุมชนให้มีเอกภาพ (9) หลักการพัฒนาแบบองค์รวมเป็นการพัฒนาชุมชนที่พัฒนาองค์ประกอบต่าง ๆ ไปพร้อมกัน (10) หลักการพัฒนาแบบยั่งยืนคือ การพัฒนาชุมชนจะต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม (11) หลักการใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานของการพัฒนา (12) หลักการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน (13) หลักการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้ชุมชน (14) หลักการที่เป็นการดำเนินโครงการและกิจกรรมเชิงการพัฒนา (15) หลักการสมทบการพัฒนาที่มุ่งให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

และสอดคล้องกับทาง ชัยวุฒิ ครุฑมาศ และคณะ (2564) ที่ได้ให้สาระสำคัญของการพัฒนาไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการรวมกำลังระหว่างประชาชนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนให้มีความเจริญมากขึ้น โดยเล็งเห็นว่าในการพัฒนาทุนด้านประชาชนมีความสำคัญทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยต่าง โดย

สอดคล้องกับแนวความคิดของนักวิชาการหลายคน เช่น สนธยา พลศรี (2547, อ้างใน เมทินา อิศริยานนท์ และคณะ, 2564) ที่ได้ให้ความสำคัญกับการไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาคนและกลุ่มคนในชุมชนให้มีศักยภาพเพียงพอละร่วมมือกับการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง และชุมชนตามแผนและโครงการที่ได้กำหนดไว้ เช่นเดียวกันนักวิชาการคือ โกวิท พวงงาม (2553, อ้างใน พุทธินันต์ ภาคเจริญ, 2565) ได้ทำสรุปและประมวลความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงชุมชนแบบสร้างสรรค์และเป็นกระบวนการเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแบบแผนโดยมีการกำหนดทิศทางเป้าหมายที่แน่นอน ที่อาจเป็นการกระทำของภาครัฐและเอกชนหรือเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน เช่นเดียวกับนักวิชาการที่ชื่อ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2526, อ้างใน ธนยชนก ปะวะละ และคณะ, 2562) ได้กล่าวถึงการพัฒนาไว้ว่าสอดคล้องกับกลุ่มนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ของประเทศอังกฤษที่ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือของประชาชนอย่างจริงจัง ดังนั้นการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเกษตรพัฒนาหรือชุมชนอื่นหลักการสำคัญ คือ การสร้างกระบวนการความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาภายใต้การมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงบูรณาการที่ร่วมจัดทำโดยทุกฝ่าย จากผลการวิเคราะห์และอภิปรายจะเห็นได้ว่า ปัจจัยหลักที่สำคัญต้องคำนึงถึงมาเป็นอันดับแรกคือ ทุนมนุษย์ คือ ประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ และในชุมชนเกษตรพัฒนาก็เช่นกัน มีจำนวนประชาชนที่เหมาะสม และมีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ตนเองในการร่วมพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

นอกจากการมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแล้ว ผู้วิจัยเห็นด้วยกับผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์หาทุนทางด้านผู้นำชุมชนและการวิเคราะห์ทุนทางด้านกลุ่มองค์กรชุมชนที่มีอยู่ในชุมชน เพราะในแต่ละชุมชนผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำมาพัฒนาโดยส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้นำท้องถิ่นในฐานะผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ คือ ผู้ใหญ่บ้านกำนัน และผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชนทางด้านต่าง ๆ รวมถึงผู้นำภาคราชการ กลุ่มผู้นำชุมชนทั้งหลายเหล่านี้จะเป็นฟันเฟืองหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนในระดับ ถ้าเราสามารถวิเคราะห์และสรุปได้ว่า ผู้นำชุมชนในแต่ละภาคส่วนมีศักยภาพด้านการพัฒนา มีความรู้ความสามารถเชิงการบริหารจัดการชุมชนได้ดีมากน้อยเพียงใด มีระบบวิธีคิดต่อการการพัฒนาชุมชนอย่างไร มีอุดมการณ์ในความเป็นผู้นำชุมชนหรือไม่ เป็นผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์มีภาวะผู้นำแห่งเปลี่ยนแปลง ประสภาระสำคัญผู้นำในชุมชนมีความขัดแย้งกันหรือไม่ และผู้นำชุมชนควรได้รับการพัฒนาศักยภาพทางด้านไหนอย่างไรเพิ่มเติม การวิเคราะห์ต้นทุนทางด้านผู้นำต่าง ๆ เหล่านี้จะนำมาซึ่งการวางแผนและวางยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชน และถ้ามีการวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดี ทุนทางด้านผู้นำที่เข้มแข็งมีศักยภาพมีเอกภาพ มีอุดมการณ์ จะกลายเป็นทุนหนุนเสริมการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล เพราะผู้นำเป็นบุคคลที่ประชาชนให้ความไว้วางใจในการทำบทบาทหน้าที่ในฐานะนักพัฒนา ซึ่งมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับแนวคิดของนักวิชาการไทย คือ นันทนีย์ กมลศิริพิชัยพร (ม.ม.ป, อ้างใน พิรพร หมั่นพรม, 2564) ได้สรุปบทบาทของ

นักพัฒนาไว้ว่า คุณสมบัติของนักพัฒนาจะต้องเป็นผู้ให้การศึกษาแก่ชุมชนเป็นผู้จัดการในการรวมกลุ่มเพื่อให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมโครงการ นักพัฒนาชุมชนต้องเป็นผู้ประสานผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เป็นผู้ร่วมปฏิบัติร่วมกับประชาชนเป็นผู้ส่งเสริมและเผยแพร่ นักฝึกอบรมเป็นนักประชาสัมพันธ์ รวมถึงนักพัฒนาชุมชนต้องมีอุดมคติมีจิตสำนึก มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตชุมชน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ประการสำคัญต้องมีความประพฤติดี มีความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจและถ่ายทอดความรู้สู่คนในสังคม

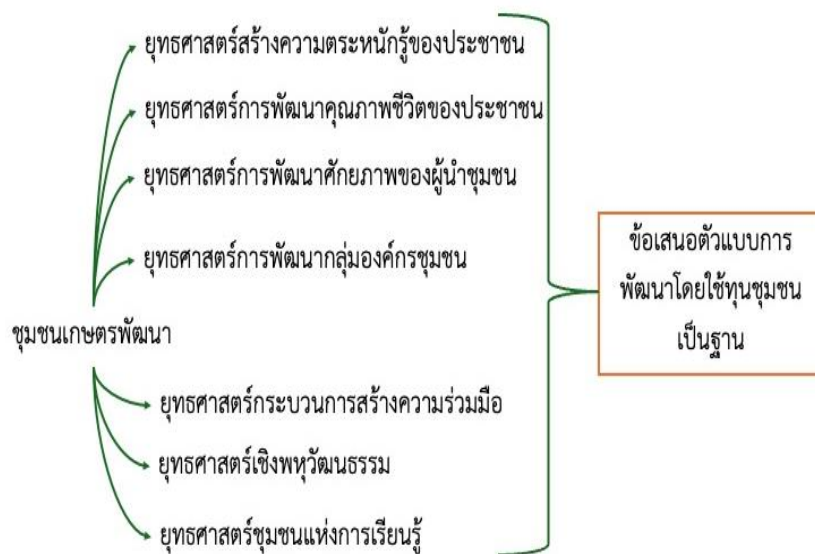
สำหรับการวิเคราะห์ความมีอยู่และความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กรชุมชนตามผลการวิจัยที่พบว่า การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งนั้นต้องผ่านขั้นตอนของการพัฒนาคนในชุมชนให้มีความเข้มแข็งและจำเป็นต้องพัฒนากลุ่มองค์กรชุมชนทุกรูปแบบให้มีความเข้มแข็งไปพร้อม ๆ กันเพราะถ้าประชาชนและกลุ่มองค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งชุมชนก็จะมีความเข้มแข็งตามไปด้วย ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างกลุ่มองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุผลที่ว่าสังคมชุมชนประกอบด้วย ประชาชนและกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเป็นกลุ่มองค์กรชุมชนทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความมั่นคง สาธารณสุข และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมถึงกลุ่มวิชาชีพชุมชนต่าง ๆ และภายในแต่ละกลุ่มองค์กรชุมชนจะมีประชาชนเข้ามาเป็นสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งนั่นหมายถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถ้ากลุ่มองค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งนั้นหมายถึงสมาชิกที่เป็นประชาชนมีความเข้มแข็ง ดังนั้นถ้ามีกลุ่มองค์กรชุมชนในทุกรูปแบบเข้มแข็งชุมชนย่อมมีความเข้มแข็งเพราะกลุ่มองค์กรชุมชนคือองค์ประกอบคือทุนสำคัญที่จะส่งเสริมให้ชุมชนโดยรวมมีความเข้มแข็งได้ในทุกมิติของความเป็นชุมชนแห่งเรียนรู้ผ่านคนผ่านกลุ่ม ซึ่งผลการวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ทุนของชุมชนด้านกลุ่มองค์กรชุมชนมีความสอดคล้องตามยุทธศาสตร์การพัฒนาในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติตั้งแต่แผน 8 เป็นต้นมา ที่มีการกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้ชุมชนมีความเข้มแข็งด้วยชุมชนใดแท้จริงโดยมีองค์ประกอบของความเข้มแข็งของชุมชนคือ ความพร้อมของชุมชนโดยมีภาคเอกชน องค์กรพัฒนาชุมชนเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนในขณะเดียวกันต้องมีภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสนับสนุนในการเตรียมความพร้อมให้กับชุมชนและองค์กรชุมชนโดยมีการเพิ่มศักยภาพให้กับกลุ่มองค์กรชุมชน (โกวิทย์ พวงงาม, 2553, อ้างในธรรมพร ตันตรา, 2561)

ในขณะเดียวกันผู้วิจัยยังเห็นด้วยกับการได้มาโดยผลการวิจัยทางด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ประกอบด้วยที่ครบและครอบคลุมมิติของการพัฒนาชุมชนในทุกระดับขั้นตอนและเป็นยุทธศาสตร์ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงเพราะมีรายละเอียดที่ครบถ้วนสมบูรณ์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดเป็นรูปธรรมเชิงการพัฒนาได้ เช่น ยุทธศาสตร์การสร้างความตระหนักรู้บทบาทหน้าที่ความเป็นพลเมืองที่เป็นยุทธศาสตร์ที่ทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดี มีความตระหนักรู้มีความรับผิดชอบในถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองนอน ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นในทุกด้าน ยุทธศาสตร์การพัฒนา

ศักยภาพผู้นำชุมชนให้กลายเป็นผู้นำแห่งการเรียนรู้และผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงและเป็นผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพด้านการพัฒนา ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพกลุ่มองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการตนเองเป็นที่พึงของสมาชิกและชุมชน ยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือในการพัฒนาเพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงการมีเครือข่ายความร่วมมือด้านการพัฒนาถือว่าการเสริมพลังความร่วมมือด้านการพัฒนาชุมชนที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้พลังร่วมขององค์กรภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ยุทธศาสตร์เชิงพหุวัฒนธรรมที่เน้นการใช้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาเป็นทุนในการพัฒนาชุมชนในระดับหมู่บ้าน และยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนแห่งเรียนรู้ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันโดยยุทธศาสตร์ทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาวิจัยเป็นยุทธศาสตร์ที่มีความละเอียดทั้งกลยุทธ์ เป้าหมาย โครงการ และตัวชี้วัดความสำเร็จถูกต้องตามหลักวิชาการและหลักปฏิบัติการ ถ้านำไปประยุกต์ใช้จะเป็นยุทธศาสตร์ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในทุกส่วนงาน

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยโดยการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานทั่วไปและต้นทุนด้านต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนหมู่บ้านเกษตรพัฒนา หมู่ที่ 15 ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับข้อมูลทางด้านเทคนิควิถีกลยุทธ์ การบริหารจัดการ และการพัฒนาภายใต้ทุนและองค์ประกอบหลายอย่างที่มีอยู่ในชุมชนเกษตรพัฒนาเพื่อใช้ชุมชนมีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้นและมีความเข้มแข็งมั่นคงยั่งยืนทำให้ได้องค์ความรู้ที่กลายเป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเกษตรพัฒนา หมู่ที่ 15 ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย

ชุมชนเกษตรพัฒนาควรมียุทธศาสตร์สร้างความตระหนักรู้ของประชาชนเพราะเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายของเชื้อชาติจึงมีความจำเป็นต้องสร้างความตระหนักรู้เรื่องบทบาท หน้าที่ของประชาชนเพื่อให้เกิดการร่วมมือในการพัฒนา ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนนั้น เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานของประชาชนและระบบเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนเพื่อให้เป็นบุคคลในการนำประชาชนในชุมชนเกษตรพัฒนาร่วมมือกันทำโครงการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งมั่นคง ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มองค์กรชุมชนในเกษตรพัฒนาเพื่อให้กลุ่มองค์กรชุมชนเป็นทุนในการสนับสนุนทั้งทางด้านงบประมาณ องค์ความรู้ และทุนทางมนุษย์ ยุทธศาสตร์กระบวนการสร้างความร่วมมือในชุมชนเกษตรพัฒนาเพื่อให้เกิดพลังในการทำกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ทางด้านการพัฒนาโดยการร่วมมือทั้ง ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ยุทธศาสตร์เชิงพหุวัฒนธรรมในเกษตรพัฒนาคือการผสมผสานวัฒนธรรมของกลุ่มชนเผ่าต่าง ๆ เข้ามาวมเป็นหนึ่งเดียว เกิดความรักความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ยุทธศาสตร์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ในชุมชนเกษตรพัฒนาควรมีผู้นำแห่งการเรียนรู้กลุ่มองค์กรชุมชนแห่งการเรียนรู้ชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดภายในชุมชนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยที่กล่าวผลการวิจัยโดยรวมว่า ชุมชนในหมู่บ้านเกษตรพัฒนาประกอบด้วยทุนมนุษย์ ทุนผู้นำ ทุนองค์กรชุมชน ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางการเงิน และทุนเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งล้วนเป็นรากฐานสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบบูรณาการ ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ การสร้างจิตสำนึกพลเมือง พัฒนาคุณภาพชีวิต เสริมศักยภาพผู้นำ พัฒนากลุ่มองค์กร ส่งเสริมความร่วมมือ สนับสนุนพหุวัฒนธรรม และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม นำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ดังนั้นผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาครั้งนี้ทั้งในรูปแบบข้อเสนอแนะเชิงการบริหารจัดการ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐบาลควรมีการขับเคลื่อนนโยบายด้านการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยมีขั้นตอนการกระจายอำนาจที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนบนพื้นฐานของความแตกต่างของแต่ละชุมชนให้ความสำคัญกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถาบันผู้ใหญ่มากำหนดในฐานะที่เป็นผู้นำท้องถิ่นอย่างเท่าเทียม

1.2 รัฐบาลควรมีนโยบายและ ออกระเบียบกฎหมายหรือพระราชบัญญัติงบประมาณหมู่บ้านในรูปแบบรัฐจัดสรรเงินงบประมาณลงสู่หมู่บ้านโดยตรงเพื่อให้ใช้ในการบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชนโดยคณะกรรมการงบประมาณชุมชนหนึ่งหมู่บ้านต้องมีการคัดเลือกจากชุมชนและต้องมีทีมที่ปรึกษาให้ความรู้เกี่ยวกับการเงินการคลังในการบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเชิงการบริหารจัดการ

2.1 หน่วยงานของรัฐบาลที่อยู่ในระดับท้องถิ่นจังหวัด อำเภอ ตำบลที่มีหน้าที่รับผิดชอบทางด้านการพัฒนาควรมีการปรับแนวทางการการทำงานให้เกิดการบูรณาการเพิ่มมากขึ้นทั้งบูรณาการแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา บูรณาการด้านงบประมาณ บูรณาการด้านการทำงานเชิงพื้นที่ บูรณาการเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมโครงการ บูรณาการด้านบุคลากร และบูรณาการด้านความรู้วิชาการและเทคโนโลยี

2.2 ผู้นำชุมชนควรมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับหมู่บ้านเชิงบูรณาการที่มียุทธศาสตร์ครอบคลุมการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ความมั่นคง การเมืองการปกครอง และสาธารณสุขของชุมชน โดยมีการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการจัดทำแผนและประเมินผลแผนชุมชนโดยใช้ประชาชนทุกกลุ่มส่งตัวแทนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

3.1 ภายในชุมชนควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการแบบสภาการพัฒนาชุมชน โดยมีการคัดเลือกประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรัญญิก และคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนของประชาชนทุกกลุ่ม ร่วมกับการมีทีมที่ปรึกษาโดยมีการทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนหมู่บ้านในทุกมิติ โดยสภาการพัฒนาชุมชนจะมีโครงสร้างการทำงานแบบแนวนอน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ลงนามจัดตั้งโดยไม่ต้องขึ้นตรงกับส่วนราชการใด

3.2 ทุกภาคส่วนในชุมชนควรร่วมกันจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้านโดยการร่วมกันคิดสรรคณะกรรมการจัดตั้งคณะกรรมการแผนชุมชนหมู่บ้านเกษตรพัฒนาโดยมีตัวแทนจากทุกกลุ่มเข้าร่วมในทุกกระบวนการทั้งร่วมวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน โอกาส และปัญหาอุปสรรคของชุมชน วิเคราะห์บริบทและทุนของชุมชน ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ เป้าหมาย กำหนดกิจกรรมโครงการ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล

4. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งโดยใช้ทุนของชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาโดยขยายพื้นที่ในการศึกษาวิจัยในระดับอำเภอ จังหวัด หรือระดับประเทศ

4.2 ควรศึกษาโดยการถอดบทเรียนจากชุมชนใช้ทุนชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาจนเกิดเป็นลูกกระทำความสำเร็จทั้งในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด

4.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงภายใต้การนำจุดแข็งของชุมชนมาเป็นฐานในการพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

- จันทนา อินทนิม. (2561). การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- ชัยวุฒิ ครุฑมาศ, ไวยทย์ หนูเอก และสมโชค จักร์หรีด. (2564). การพัฒนาต้นแบบศูนย์การเรียนรู้พัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ โคก หนอง นา พัฒนาชุมชน ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ: สถาบันการพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- ธรรมพร ตันตรา. (2561). พฤติกรรมและวัฒนธรรมองค์กรการสาธารณะ. เชียงใหม่: ภัทรเพรส.
- ธัญชนก ปะวะละ, นุจรี ใจประนบ และทะนงศักดิ์ ปัดสินธุ์. (2562). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน อย่างยั่งยืนบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- พีรพงศ์ พูลสวัสดิ์ดีเรก นุ่นกล้า, ไพรัตน์ ฉิมหาด และสามิตร อ่อนคง. (2564). ศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่ายาง อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 6(2), 479-490.
- พีรพร หมื่นพรม. (2564). การดำเนินงานพัฒนาชุมชน ในชุมชนอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดระยอง. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- พุทธินันต์ ภาคเจริญ. (2565). แนวทางการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านไปสู่ความยั่งยืนในบริบทของสังคมเมือง กรณีศึกษาหมู่บ้านดงยาง หมู่ที่ 12 ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- เมทินา อีสริยานนท์, สกฤติ อีสริยานนท์ และศักดา ศิลากร. (2564). แนวทางการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งสู่การจัดการตนเองอย่างยั่งยืนของตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 10(2), 15-30.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อภิชาดา โฆษิตวานิช. (2560). รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนตามแนวทางชุมชนเข้มแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.